

Sygn. akt I CSK 27/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 października 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Tyczka-Rote (przewodniczący)

SSN Dariusz Dończyk

SSN Józef Frąckowiak (sprawozdawca)

Protokolant Ewa Krentzel

w sprawie z powództwa A. W.

przeciwko Skarbowi Państwa - Ministrowi Skarbu Państwa

o zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 11 października 2013 r.,

skargi kasacyjnej powoda

od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 7 września 2012 r.,

**oddala skargę kasacyjną i zasądza od powoda na rzecz
Skarbu Państwa kwotę 2 700 (dwa tysiące siedemset) zł tytułem
zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Powód A. W. wnosił o zobowiązanie pozwanego Skarbu Państwa reprezentowanego przez Ministra Skarbu Państwa do złożenia oświadczenia woli o zamianie należących do Skarbu Państwa 5 118 akcji spółki PGE Polska Grupa Energetyczna S.A. z siedzibą w W. na należące do powoda 4 557 akcji spółki Górnictwo i Energetyka Konwencjonalna S.A. z siedzibą w B. Powód pierwotnie był uprawniony z 4 tys. akcji spółki PGE Elektrownia B./.../ S.A. z siedzibą w R. oraz 1 344 akcji spółki PGE Kopalnia Węgla Brunatnego T./.../ S.A. Obie spółki należały do spółek konsolidowanych w rozumieniu ustawy z dnia 7 września 2007 r. o zasadach nabywania od Skarbu Państwa akcji w procesie konsolidacji spółek sektora elektroenergetycznego (Dz. U. Nr 191, poz. 1367 ze zm., dalej zwaną ustawą konsolidacyjną). Spółką konsolidującą, w rozumieniu ustawy konsolidacyjnej, dla tych spółek była spółka PGE Górnictwo i Energetyka S.A. z siedzibą w Ł. Powód w lipcu 2010 r. złożył oświadczenie o zamiarze zamiany należących do niego 4 tys. akcji PGE Elektrownia B./.../ S.A. (30.VI) oraz 1 344 akcji PGE Kopalnia Węgla Brunatnego T./.../ S.A. (23.VII) na akcje PGE Górnictwo i Energetyka S.A. Minister Skarbu przygotował i wszczął proces zamiany akcji stosując procedurę przewidzianą ustawą konsolidacyjną. Powód w dniu 26 lipca 2010 r. wystosował do Ministra Skarbu pismo z propozycją zawarcia umowy zamiany z uwzględnieniem tzw. podwójnej redukcji tzn. z założeniem, że redukcji podlegają nie tylko akcje spółki konsolidującej, ale także spółki konsolidowanej. Ponieważ w przedłożonej przez Ministra Skarbu Państwa powodowi umowie ilość akcji do zamiany została wyliczona przy założeniu, że redukcji podlegają tylko akcje spółki konsolidującej, powód odmówił podpisania umowy o zamianie. Do zawarcia umowy o zamianie akcji spółki konsolidowanej na akcje spółki konsolidującej nie doszło.

W następstwie połączeń, jakie miały miejsce w procesie konsolidacji sektora elektroenergetycznego, roszczenie o zamianę akcji, z którym ostatecznie wystąpił do sądu powód, musiało ulec przekształceniu. W dniu 1 września 2010 r. nastąpiła rejestracja połączenia spółki PGE Kopalnia Węgla Brunatnego T./.../ S.A. ze spółką PGE Elektrownia B./.../ S.A jako spółką przejmującą i powód za swoje akcje w

spółce przejmowanej uzyskała akcje spółki przejmującej. Jednocześnie została także zarejestrowana zmiana nazwy i siedziby spółki przejmującej na PGE Górnictwo i Energetyka Konwencjonalna S.A. z siedzibą w B. Ponadto w dniu 31 sierpnia 2010 r. zostało zarejestrowane połączenie spółki PGE Górnictwo i Energetyka S.A. (spółka konsolidująca) ze spółką PGE Polska Grupa Energetyczna S.A. jako spółką przejmującą. W wyniku tego połączenia akcjonariusze spółki PGE Górnictwo i Energetyka S.A., w tym Skarb Państwa otrzymali akcje spółki przejmującej. Zdaniem powoda jego uprawnienie do zamiany akcji, które posiadał w spółce PGE Górnictwo i Energetyka Konwencjonalna S.A., przysługuje mu po tych przekształceniach wobec akcji jakie Skarb Państwa posiada w spółce PGE Górnictwo i Energetyka S.A.

Sąd Okręgowy w W. wyrokiem z dnia 23 listopada 2011 r. oddalił powództwo. Sąd I instancji uznał, że w przepisach ustawy konsolidacyjnej i przepisach wykonawczych do tej ustawy brak podstaw dla dokonywania zamiany akcji na podstawie redukcji dwustronnej, czego żądał powód oraz, że w przepisach tych brak podstaw dla innego trybu dokonywania takiej zamiany poza tym, który został w nich szczegółowo opisany. Rozpoznając apelację powoda od tego wyroku, Sąd Apelacyjny uznał za zasadny zarzut nie rozpoznania istoty sprawy przez Sąd I instancji. Stwierdził, że dokonując wykładni przepisów ustawy konsolidacyjnej i przepisów wykonawczych do tej ustawy sąd nie mógł ograniczyć się do wykładni literalnej, ale powinien wynik, do jakiego prowadzi taka wykładnia skonfrontować z wnioskami, do jakich prowadzi wykładnia celowościowa i systemowa. Sąd ten oddalił jednak apelację powoda. W ocenie Sądu Apelacyjnego, w kodeksie spółek handlowych brak przepisu, który stanowiłby podstawę przejścia obowiązku Skarbu Państwa do zamiany akcji, ciążącego na nim w spółce przejętej, na sytuację Skarbu Państwa w spółce przejmującej. Ponadto uznał, że art. 475 k.c., który należy stosować do oceny możliwości wykonania prawa powoda do zamiany akcji, nie daje podstaw do uwzględnienia roszczenia powoda, a także że uprawnienie do zamiany akcji wygasło ze względu na upływ terminu zawitego przewidzianego w art. 5 ust. 3 ustawy konsolidacyjnej.

W skardze kasacyjnej powód zarzucił naruszenie art. 492 § 1 pkt 1 i 2 w związku z art. 494 § 4 i 492 § 1 k.s.h. poprzez bezzasadne niezastosowanie tych

przepisów. Ponadto zarzucił naruszenie art. 475 § 1 i 2 k.c. przez jego niewłaściwe zastosowanie oraz naruszenie art. 4 ust. 1 i art. 5 ust. 3 ustawy konsolidacyjnej przez jego błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Uprawnienie do zamiany akcji spółki konsolidowanej na akcje spółki konsolidującej, którego realizacji dochodzi powód, jest szczególnym uprawnieniem związanym z tzw. konsolidacją spółek w sektorze elektroenergetycznym. Jak wynika z przepisów ustawy konsolidacyjnej, konsolidacja polega na tworzeniu spółek wiodących w sektorze elektroenergetycznym (spółka konsolidująca) poprzez wniesienie przez Skarb Państwa akcji innych spółek z tego sektora (spółki konsolidowane) na pokrycie podwyższonego kapitału zakładowego spółki konsolidowanej. Po przeprowadzeniu takiego podwyższenia kapitału zakładowego spółki konsolidującej staje się ona spółką, która posiada w miejsce Skarbu Państwa znaczący pakiet akcji w spółkach konsolidowanych. Pozwala to na sterowanie działalnością całej grupy spółek z sektora elektroenergetycznego poprzez spółki konsolidujące oraz zachowanie kontrolnego pakietu akcji przez Skarb Państwa w tych spółkach. Jak wynika z rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 11 marca 2008 r. (Dz. U. Nr 51, poz. 294), wydanego na podstawie art. 7 wspomnianej wyżej ustawy, Skarb Państwa przeniósł swoje akcje z 21 spółek na 5 spółek konsolidujących. Procesowi tak dokonywanej konsolidacji towarzyszyły także procesy łączenia i podziału spółek sektora elektroenergetycznego wzmocniające procesy konsolidacyjne.

W ustawie konsolidacyjnej oraz w przepisach wykonawczych do tej ustawy, ustawodawca ustalił tryb zgłaszania przez akcjonariuszy spółek konsolidowanych zamiaru zamiany należących do nich akcji na akcje spółki konsolidującej, a także zasad obliczania parytetu wymiany oraz termin, w którym uprawnieni mogą zrealizować uprawnienie do zamiany przyznane im w tej ustawie. Z art. 5 ust 1. ustawy konsolidacyjnej wynika, że uprawnienie do zamiany akcji spółki konsolidowanej przysługuje pracownikom oraz ich spadkobiercom, którzy nabyli takie akcje nieodpłatnie od Skarbu Państwa na podstawie ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji, a także pozostałym akcjonariuszom spółek konsolidowanych (art. 2 pkt 4 ustawy konsolidacyjnej). Warunkiem skorzystania

z tego uprawnienia jest złożenie pisemnego oświadczenia o zamiarze dokonania zamiany wszystkich posiadanych w spółce konsolidowanej akcji. Przepisy rozporządzenia Ministra Skarbu Państwa z dnia 19 lutego 2008 r., wydanego na podstawie art. 8 ust. 1 ustawy konsolidacyjnej, szczegółowo określiły tryb postępowania spółki konsolidowanej, spółki konsolidującej oraz Ministra właściwego do spraw Skarbu Państwa w sprawie zawiadamiania osób uprawnionych o możliwości zamiany akcji, sposobu sporządzania listy takich osób i określenia parytetu zamiany akcji (§ 2 do § 19). Zwieńczeniem procesu realizacji prawa do zamiany jest zawarcie umowy przez Ministra właściwego do spraw Skarbu Państwa z osobą uprawnioną. Jak wynika z art. 5 ust. 3 ustawy konsolidacyjnej, prawo do zamiany akcji powstało po upływie 12 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy konsolidacyjnej i wygasło z upływem dwunastu miesięcy od dnia jego powstania. Literalna wykładnia tego przepisu wskazuje, że w tak zakreślonym terminie powinny się zmieścić wszystkie czynności potrzebne do tego, aby prawo to zostało wykonane, tzn. aby uprawniony akcjonariusz spółki konsolidowanej stał się akcjonariuszem spółki konsolidującej. Jak wynika z art. 4 ust. 2 i 3 w związku z art. 5 ust. 2, wyjątek może dotyczyć tylko zamiany dokonywanej przez spadkobierców uprawnionego. W związku z art. 5 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. (Dz. U. Nr 13, poz. 70) nowelizującej ustawę konsolidacyjną, termin określony w art. 5 ust. 3 ustawy konsolidacyjnej uległ wydłużeniu. Prawo do zamiany akcji powstało 13 sierpnia 2009 r. a wygasło 13 sierpnia 2010 r.

Powód twierdzi, że wystarczającym dla zachowania prawa do zamiany jest złożenie przez uprawnionego w tak zakreślonym terminie oświadczenia o zamiarze dokonania zamiany akcji spółki konsolidowanej na akcje spółki konsolidującej, i że zachował on takie prawo, bo złożył wymagane oświadczenie w tym terminie. Dla poparcia swojego twierdzenia przywołuje argument, iż w przeciwnym razie Skarb Państwa mógłby zachować się dowolnie i swoim zachowaniem zniweczyć przysługujące mu prawo do zamiany akcji. Taka interpretacja art. 5 ust. 3 ustawy konsolidacyjnej jest jednak wyraźnie sprzeczna z literalną wykładnią tego przepisu oraz literalną wykładnią § 20 rozporządzenia wykonawczego z dnia 19 lutego 2008 r., o którym mowa wyżej. Podstawę dla zamiany akcji spółki konsolidowanej

na akcje spółki konsolidującej jest umowa, jaką Minister właściwy do spraw Skarbu Państwa zawiera z uprawnionym. Bez zawarcia takiej umowy prawo do zamiany akcji nie może być zrealizowane, co swoim zachowaniem potwierdza także powód, gdyż domaga się wydania orzeczenia, które zastąpiłoby oświadczenie woli Skarbu Państwa. Skoro bez takiej umowy nie może być zrealizowane prawo do zamiany akcji, a w terminie określonym w art. 5 ust. 3 ustawy konsolidacyjnej umowa taka nie została zawarta, to prawo to, jak jednoznacznie stanowi ten przepis, wygasło.

Za taką wykładnią art. 5 ust. 3 ustawy konsolidacyjnej przemawia nie tylko wykładnia literalna, ale także ważne względy celowościowe. Jak trafnie zwrócił na to uwagę Sąd Apelacyjny, rezultaty do jakich prowadzi wykładnia logiczno-językowa mogą zostać podważone, jeżeli pozostają one w sprzeczności z podstawowymi zasadami wyrażonymi w Konstytucji lub godzą w powszechnie przyjęte i uznawane przez prawo wartości, albo prowadzą do rezultatów sprzecznych z tym co wynika z systemu prawa. Rozwiązanie przyjęte w ustawie konsolidacyjnej, w szczególności w jej art. 5 ust. 3, służy ochronie ważnych interesów spółek, których taka zamiana dotyczy oraz w niczym nie narusza uzasadnionego i chronionego prawem, w tym przepisami Konstytucji, interesu powoda. Ścisłe określenie terminu do zamiany akcji ma niewątpliwie zapobiegać wątpliwościom kto jest akcjonariuszem spółek konsolidowanych i konsolidujących. Wydłużanie takiego terminu do co najmniej kilku lat, co w istocie proponuje powód, prowadziłoby prostą drogą do poważnych trudności w funkcjonowaniu takich spółek. Precyzyjne określenie komu przysługują akcje, szczególnie na dzień zwoływania walnego zgromadzenia, czy ustalenie komu przysługuje dywidenda ma istotne znaczenie dla funkcjonowania takiej spółki, zważywszy, że decyduje to między innymi o funkcjonowaniu walnego zgromadzenia oraz prawie do dywidendy. Z tego zapewne względu ustawodawca określił wyraźny termin dla wykonania prawa do zamiany akcji spółki konsolidowanej na akcje spółki konsolidującej. Przyznanie takiego uprawnienia akcjonariuszom spółek konsolidowanych w ściśle określonym, stosunkowo krótkim czasie ma niewątpliwie zapobiegać sytuacjom komplikującym funkcjonowanie spółek biorących udział w procesach konsolidacyjnych oraz sporom na tym tle, a także chronić uzasadniony interes akcjonariuszy. Ponadto należy podkreślić, że uprawnienie do zamiany akcji w procesach konsolidacyjnych i odpowiadający im

obowiązek Skarbu Państwa ma szczególny charakter i nie narusza prawa akcjonariuszy. Takie uprawnienie i odpowiadający mu obowiązek Skarbu Państwa stanowią tylko okazję do podjęcia decyzji przez uprawnionego, czy z punktu widzenia jego interesów prawa wynikające z akcji będą przynosić mu większą korzyść gdy pozostanie w spółce konsolidowanej, czy też gdy przeniesie się do spółki konsolidującej. W żadnym razie tak skonstruowane prawo nie narusza jego praw majątkowych, chronionych także przepisami Konstytucji. Akcjonariusz sam musi zaś ocenić, czy biorąc pod uwagę zachodzące procesy konsolidacyjne oraz perspektywy rozwoju obu spółek na rynku, na którym one działają, lepsze perspektywy daje pozostanie w spółce konsolidowanej, czy też przeniesienie się do spółki konsolidującej.

Mając na względzie, że wykładnia art. 5 ust. 3 ustawy konsolidacyjnej prowadzi do wniosku, że skoro powód nie zawarł do dnia 13 sierpnia 2010 r. umowy ze Skarbem Państwa, prawo powoda do zamiany przysługujących mu akcji na akcje spółki konsolidującej wygasło, wobec czego jego roszczenie o złożenie przez Skarb Państwa oświadczenia zmierzającego do zawarcia takiej umowy nie ma podstawy prawnej. W konsekwencji wyrok Sądu Apelacyjnego jako zgodny z prawem nie podlega uchyleniu.

Biorąc pod uwagę powyższe pozbawione znaczenia są zarzuty naruszenia art. art. 492 § 1 pkt 1 i 2 w związku z art. 494 § 4 i 492 § 1 k.s.h. poprzez bezzasadne niezastosowanie tych przepisów oraz naruszenia art. 475 § 1 i 2 k.c. przez jego niewłaściwe zastosowanie, a także naruszenia art. 4 ust. 1 ustawy konsolidującej. Zarzuty te miałyby znaczenie gdyby prawo powoda jeszcze nie wygasło.

Mając na względzie powyższe Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., orzekł jak w sentencji.